

Základné prvky

Eliot Weinberger

PRELOŽIL MATEJ LAŠ

§ M63

§ M106

§ M51

§ M104

M404

M109 §

SM108

M97

§ M82
§ M71

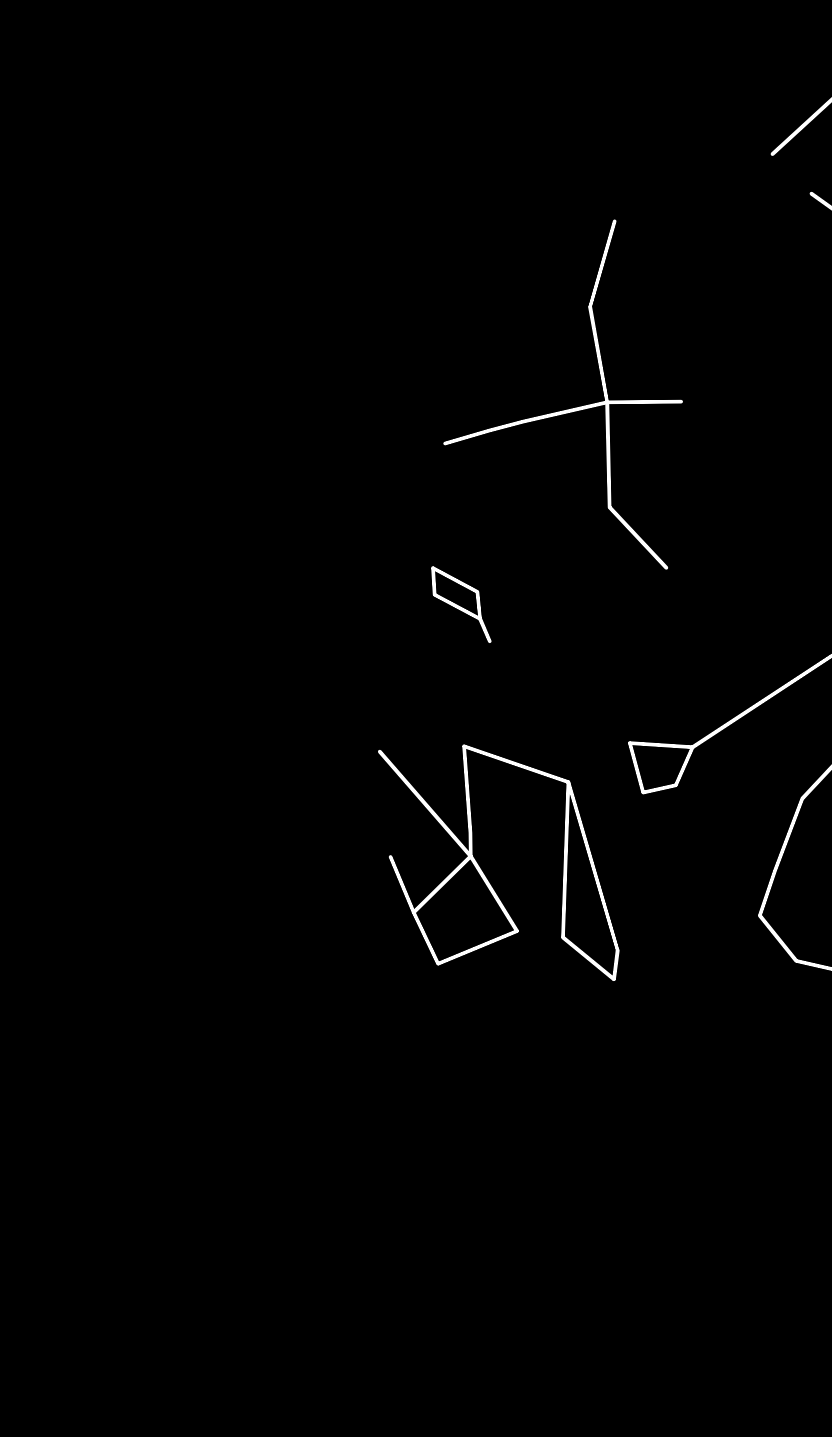
§ M52

M39 §

M110 §

Originally published by New Directions in 2007.

Copyright © Eliot Weinberger, 2007

Translation © Matej Laš, 2022

Design & layout © Elena Čániová, 2022

Slovak edition © Laputa/Literárna bašta, 2022

ISBN 978-80-99944-97-9

Základné prvky

Eliot Weinberger

PRELOŽIL MATEJ LAŠ

O B S A H

Predslov	9
1. Vietor	13
2. Čangovci	16
3. Orišok obyčajný	23
4. Púštna hudba: sever	27
5. Giuseppe	34
6. Kvitnúci strom	38
7. Jar	43
8. Lacandónci	46
9. Vietor a kosť	48
10. Tam, kde žijú Kaluli	55
11. In lux perpetua	60
12. Tigre	64
13. Tajný čas	72
14. Leto	74
15. Somár Abú Al-Anbasa	77
16. Strom a vetry	79
17. Ľad	83
18. Empedokles	87

19.	Púštna hudba: juh	92
20.	Anekdotické dôkazy	100
21.	Jeseň	104
22.	Jašterice	107
23.	V znamení ruky	110
24.	Mandejci	115
25.	Válmíki	124
26.	Vír	127
27.	Louis-Auguste Blanqui v prepisoch Waltera Benjamina	150
28.	Zima	154
29.	Nosorožec	157
30.	Muhammad	174
31.	Hviezdy	193
32.	Na hore Wu-Tchaj-Šan	199
33.	Sahara	209
34.	Kvitnúci strom, pokračovanie	210
	Zdroje	215
	Poznámka prekladateľa	223

Predslov

V ríši Aztékov sa každých päťdesiatdva rokov, teda približne raz za jeden ľudský život, začalo povrávať, že svet sa chýli ku koncu. Slnko sa vraj čoskoro prestane hýbať, padne večná noc, na Zem zostúpia démoni-ludožrúti a ovládnu ju.

V osudný deň sa udusili všetky ohne a vydrhli všetky podlahy. Staré oblečenie, ikony bohov v príbytkoch, kachle, na ktorých boli položené hrnce, rohože, tlčíky z mažiarov i mlynské kamene sa vyhádzali do jazier a riek. Tehotným ženám nasadili agávové masky a zamkli ich v sýpkach. Ak by svet totiž naozaj dokonal, zmenili by sa na príšery.

V osudnú noc sa všetci obliekli do nového a vyšli na terasy či na strechy, pretože nik sa nohami nesmel dotýkať zeme. Dospelí neustále štuchali svoje deti a vystríhali ich, aby nezaspali, lebo ak by sa tak stalo, v spánku by sa premenili na myši. V hlavnom meste Tenochtitlan všetci uprene sledovali chrám na vrchole Hviezdnatej hory. Tam,

presne o polnoci, kňazi pozorovali hviezdokopu menom Tianquiztli, Trhovisko, po našom Plejády. Ak prešla poludník, znamenalo to, že život bude pokračovať ďalších päťdesiatdva rokov.

V chráme držali zajatca, ktorý nesmel mať ani najmenšiu chybičku krásy a v preklade sa musel volať napríklad Tyrkys, Rok, Oheň, Mach či Kométa – všetko sú to slová, ktoré označujú drahocenný čas. Priviazali ho na rovnú skalu a na hrud' mu položili drievko. Keď hviezdokopa Tianquiztli pretínala poludník, kňaz začal ako o dušu trieť drievko o drievko, aby zapálil oheň. Zadymilo sa, zaiskrilo, a keď drievko na hrudi konečne vzplanulo, zajatcovi rozrezali hrud' obsidiánovou dýkou, vyrvali mu srdce z tela a zapálili ho. Okolo neho rozložili štyri zväzky dreva po trinásť polien, aby celé telo ošlahali plamene.

Keď ľudia spozorovali oheň, porezali sebe i svojim deťom uši a krv, ktorá zostala na nožoch, striasli smerom k plameňom. Poslovnia rozniesli pochodne z Hviezdnatej hory do najdôležitejších chrámov a odtiaľ do palácov, potom z palácov na každú ulicu a do každého domu, až kým opäť po celom meste neplanul oheň. Štafetoví bežci roznášali nový oheň po ríši celú noc. Ľudia sa hádzali na fakle, aby ich bežci požehnali popáleninami a pluzgiermi.

Deti narodené v osudnú noc pomenovali Nový Vek. Ráno sa rozprestrelí nové rohože, vymurovali nové kachle, zapálilo sa kadidlo a všetci jedli medový koláč z amarantových semien. Prepeliciam stáli hlávky.

6. februára 2001

1.

VIETOR

Čo je to vietor? Nevidíme ho, no počujeme a cítime jeho silu. Priveje dážď, sucho, chlad, teplo, kobylky, prach, no dokáže ich aj odviať. Trieska okenicami, šelestí konármi, nivočí domy, rozfúka oheň. Dokáže popohnať plachetnice, ale aj naštartovať smrteľné vlnobitie, ktoré ich potopí. Na jar vánok rozpúta horúce city, v zime kvíli a vzbudzuje strach.

Čínsky kalendár mal tvar kruhu a bol rozdelený na osem období po štyridsaťpäť dní. Každému obdobiu panoval vietor prichádzajúci z jedného z ôsmich smerov. Práve on určoval kroky vlády, potravu vhodnú na jednotlivé obdobia, rozhodoval, či sa zločinci mali trestať alebo oslobodiť, ale aj kedy bdieť a kedy spať, kde a kedy sa prechádzať a aké mal komu cisár odovzdať dary.

Existovali ozajstné, zlovestné či pusté vetry. Vetry zo správnych smerov v správny čas a tie ostatné, ktoré spôsobovali choroby či chaos. Hovorilo sa, že vietor prebúdza

stovky chorôb a zavial ich do 84 000 dutín v tele, do akupunktúrnych bodov, podobne ako do štrbín v zemi.

Keď je bezvetrie, nič zlé sa nedeje, hovorieval Čuang-c'. No keď začne fúkať vietor, zakvília a zaskuvíňajú desaťtisíce dutín. Počuješ ich nariekať a stonať? V nebeskej kráse horských lesov sa široko-diaľko týčia samé obrovské stromy a ozyva sa tam len stonanie dutín.

Vetrom sa mstili aj nešťastní predkovia. Vychádzal z papule hadov a šamani nosili hady, aby ich odfúkli na iný svet. V Číne a v Mexiku sa šaman zobrazoval v roztvorenej papuli hada. Piktogram VETRA je spojením piktogramu plachty a hada. VIETOR a CHOROBA zosobňovali šialenstvo. VETERNÁ ČISTOTA znázorňovala sexuálnu túžbu, KONSKÝ VIETOR koňa v ruji, samčí vietor sodomiu. Neznáma autorka z piateho storočia spieva:

Jarné kvety samá krása,
jarný spev vtákov ma unáša,
jarný vietor vášne rozpúta,
rozfúkne mi hodvábnu sukničku.

VIETOR (*feng*) sa prekladal aj ako pieseň. Vďaka piesni vláda zistila, čo si ľudia skutočne myslia, a časom slovo nabralo aj význam nálada, či dokonca zvyky. V prvej čínskej básnickej zbierke *Š'ťing*, teda *Kniha básní* či *Kniha piesní*, sa píše: „Vetrom nadradení pretvárajú podradených a podradení zosmiešňujú nadradených.“ Hovorievalo sa: „Počúvaj vietor (štátne piesne) a dozvieš sa o vetre (nálade miestnych).“

VETERNÁ SCÉNA, krajina. VETERNÁ ZEM, vietor a zem, teda miestne počasie. VETERNÁ VODA, vie-

tor a voda (*feng šuej*), spôsob, ako si človek nájde svoje miesto vo svete. VETERNÝ DÁŽĎ, vietor a dážď, útrapy. VETERNÉ VLNY, vietor a vlny, veľké zmeny. VETERNÝ PRÍLIV A ODLIV, vietor a príliv a odliv, politické nepokoje. VETERNÁ SKUPINA, oportunisti.

Rajský vták sa volal VETERNÝ VTÁK, VETERNÉ CNOSTI predstavovali aristokratické mravy, VETERNÁ SLÁVA, vietor a sláva, pôvab a talent. VETERNÝ MESIAC, vietor a Mesiac, kratochvíľa a ženské umenie zvodnosti. VETERNÝ PRACH, vietor a prach, problémy na cestách, vojenský zmätok a život prostitútky.

VETERNÝ ČLOVEK bol básnik. VETERNÝ OBEH značil distingvovanosť, sofistickovanosť, literárny talent a samopašnosť. VETERNÁ ROZKOŠ reprezentovala humor, VETERNÝ SMÚTOK literárnu genialitu.

Počúvajte vietor a spoznáte ho. Vietor duje a ohýba listy ľudských pokolení. Niet väčšej pochvaly ako to, čo sa hovorilo o Konfuciovi: Vie, odkiaľ fúka vietor.

2. ČANGOVCI

Čang Č'che prišiel v ôsmom storočí o svoju pozíciu u cisára a utiahol sa do hôr. Život zasvätil rybárčeniu, no nikdy nepoužil návnadu, pretože jeho cieľom nebolo chytiť rybu.

Čang Caj bol v treťom storočí tajomníkom zákonného dediča trónu. Bol škaredý ako noc, preto vždy, keď vyšiel von, ho deti obhadzovali kameňmi.

Čang Ťüe si v druhom storočí hovoril Žltý Boh a mal armádu 360 000 nasledovateľov so žltými turbanmi. Spoločne zosadili dynastiu Chan.

Čang Ťie, jeden z Piatich vzdelancov, spadol v 18. storočí z koňa, no cisára zaujal tým, že odvtedy písal básne ľavou rukou.

Čang Čao Čchou sa v ôsmom storočí preslávil bezkonkurenčnou úprimnosťou. Keď ho zvolili za guvernéra prefektúry Su-čou, zorganizoval hostinu pre priateľov a známych, rozdal im veľkolepé peňažné dary i hodváb, a potom im so slzami v očiach oznámil, že ich už nikdy neuvidí.

Čang Seng-jou namaloval v šiestom storočí dvoch drakov bez očí na Chrám mieru a radosti, pričom všetkých varoval, že maľbu nik nesmie dokončiť. Pochybovač domaloval oči a múry chrámu sa rozpadli na prach hneď po tom, ako draci uleteli.

Čang Čung, filozof zo štrnásteho storočia, sa bezcieľne túlal po horách a vždy nosil železnú prilbu.

Čang Čchien sa v druhom storočí pred našim letopočtom stal prvým Číňanom, ktorý odišiel na ďaleký Západ. V Baktrii ho zajali a väznili desať rokov, až kým neušiel do Fergany. Odtiaľ priviezol prvé vlašské orechy a vyšľachtené hrozno, hrčavý bambus, konope a umenie vinohradníctva.

Ten istý Čang Čchien precestoval také diaľavy, až sa verilo, že našiel prameň Žltej rieky, do ktorého sa vlieva voda z Mliečnej cesty. Po dlhých mesiacoch pešieho putovania proti prúdu rieky prišiel do mesta, kde uvidel Pastierika a Priadku. Spýtal sa ich, kde sa to ocitol. Žena mu dala tkáčsky člnok a povedala, nech ho ukáže slávnemu astronómovi Jenovi Čchun-pchingovi. Astronóm zistil, že člnok patrí Priadke v súhvezdí Lýra a dodal, že presne vo

chvíli, keď Čang vstúpil do cudzieho mesta, medzi Priadku a Pastierika sa zatúlala jedna hviezda.

Čang Čchao v sedemnástom storočí povedal: „Kvety musia obletovať motýle, horami musia tiecť bystriny, kamene musí obrastať mach, v oceáne musia rásť chaluhy, liany musia obrastať starodávne stromy a ľudia musia byť niečím posadnutí.“

Čang Čchang, učenec a guvernér z prvého storočia pred naším letopočtom, veľmi rád osobne manželke maľoval obočie. Keď sa ho na to opýtal cisár, Čang mu odkázal, že ženy považujú obočie za to najdôležitejšie.

Čang Čcho z 8. storočia spolu s Čang Ťiou Ke z jedenásťteho storočia dokázali poskladať papierové motýle, ktoré chvíľu poletovali a potom sa im vrátili rovno do rúk.

Čang Čchu, básnik z trinásteho storočia, raz napísal: „Záhuba červenej ovce.“ Dodnes túto vetu nikto nedokázal vysvetliť.

Čang Sü Čching, taoista, nevedno presne z ktorého storočia, získal elixír života a zistil, že tigre ho počúvajú na slovo.

Čang Žen-si napísal v osemnástom storočí odbornú stať o atramente.

Čang Li-chua bola v šiestom storočí oblúbenou cisárovou konkubínou a preslávila sa svojimi krásnymi dvojmetrovými vlasmi.

Čang Ťün, básnik z piateho storočia, dostal od taoistického mnícha vejár vyrobený z bieleho peria volaviek. Mních zdôraznil, že čudáci dostávajú čudáctva. Cisár vyhlásil, že kráľovstvo bez jedného človeka ako Čang Ťün nemôže existovať, a rovnako tak nemôže existovať ani s dvomi.

Čang Sün odvážne odolával obliehaniu Suej-jang v roku 756, a keď mu dochádzali potraviny i materiál, obetoval dokonca svoju obľúbenú konkubínu. Márne. Vždy keď sa rozčúlil, škripal zubami, takže keď sa mu po poprave pozreli do úst, bol už bezzubý.

Čang Fan-C'-pching, slávny spisovateľ z jedenásteho storočia, nikdy nepísal nanečisto.

Rodina Čanga Kung-i sa v siedmom storočí preslávila tým, že po deväť generácií žila v úplnej harmónii. Keď sa cisár opýtal, ako je to možné, Čang Kung-i si vypýtal pero a papier, na ktorý opakovane zaznačil znak znázorňujúci trpezlivosť.

Čang Kchuo patril k skupinke Ôsmich nesmrteľných z ôsmeho storočia. Cisárovná prikázala poslovi, aby ho pozval na dvor, no posol prišiel neskoro, Čang už ležal na zemi mŕtvy. Jedného dňa sa opäť zjavil a cisárovná za ním poslala ďalšieho posla, ten však na celé roky upadol do mdlôb. Až tretiemu poslovi sa pošťastilo. Čang prišiel na dvor, zabavil cisársku rodinu tým, že sa stal neviditeľným a vypil jed, no odmietol zvečniť svoj portrét v Sále významných osobností.